

**РОЗДІЛ 1. ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА, ІСТОРІЯ
ПОЛІТИЧНИХ ТА ПРАВОВИХ УЧЕНЬ; КОНСТИТУЦІЙНЕ,
МУНІЦИПАЛЬНЕ ПРАВО. ФІЛОСОФІЯ ПРАВА**

УДК 340.134 (477)

DOI 10.31732/2708-339X-2026-10-A1

**РОЛЬ І ЗНАЧЕННЯ СІЧОВОГО СТРІЛЕЦТВА
В УКРАЇНСЬКОМУ ДЕРЖАВОТВОРЕННІ
КІНЦЯ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТ.**

Скоморовський В.Б.,

*доктор юридичних наук, професор
Університет економіки та права «КРОК»
м. Київ, вул. Табірна 30-32, Україна, 03113
e-mail: SkomorovskyVB@krok.edu.ua
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1020-2322>*

Прилуцький С.В.,

*аспірант, Університет економіки та права «КРОК»
м. Київ, вул. Табірна 30-32, Україна, 03113
e-mail: PrylutskyiSV@krok.edu.ua
ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-7646-7868>*

**THE ROLE AND SIGNIFICANCE OF SICH RIFLEMEN IN THE
UKRAINIAN STATE FORMATION
OF THE END OF THE 19TH - BEGINNING OF THE XX CENTURY**

Skomorovskyi V.B.,

*Doctor of Law Sciences, Professor "KROK" University
Kyiv, Tabirna St., 30-32, Ukraine, 03113
e-mail: SkomorovskyVB@krok.edu.ua
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1020-2322>*

Prylutskyi S.V.,

*post-graduate student «KROK» University,
Kyiv, Tabirna St., 30-32, Ukraine, 03113
e-mail.: PrylutskyiSV@krok.edu.ua
ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-7646-7868>*

Анотація. У статті досліджується роль і значення січового стрілецтва в українському державотворенні кінця ХІХ – початку ХХ ст. Зазначається, що організація «Січ» постала на тлі національного руху в Австро-Угорщині наприкінці ХІХ – початку ХХ століття як спортивно-пожежна організація на початковому етапі, з часом перетворилася на впливову військово-патріотичну структуру, яка відіграла важливу роль у формуванні української державності. Наголошується на ключовій ролі К. Трильовського у процесі заснування та створення організаційних засад функціонування січового руху. Акцентовується, що перші спроби створення «Січі» відбулися в кінці ХІХ століття, а статутні документи організації були затверджені 8 березня 1900 року, що стало основою для подальшої легалізації січового руху в українських землях. Відзначається, що на перших порах головною метою діяльності товариства було залучення населення до навчання протипожежній справі, гімнастиці та культурно-освітніх проєктах, а членами товариства могли бути особи, незалежно від статі, що відзначалося новаторським підходом у діяльності тогочасних організацій. Характеризуються статутні завдання товариства із визначенням основоположної ідеї рівності всіх людей, що виключало будь-які форми дискримінації. Підкреслюється також ідея соборності, що акцентувала на національній та духовній єдності всього українського

народу. Зазначається, що січовий рух поступово розвивався та утверджувався серед українців завдяки принципам демократизму, рівноправності та поваги до людської гідності. Ці принципи були близькими по духу для населення, що спонукало його до вступу в «Січі». Відображаються трансформаційні процеси перетворення січової ідеї в стрілецьку з визначенням тих факторів, які на них вплинули. Йдеться, насамперед, про специфіку суспільно-політичних процесів у західноукраїнських землях цього періоду та нездатність вирішення питання самовизначення українців лише мирним, парламентським шляхом. З огляду на це обґрунтовується, що розвиток січової ідеї став основою для формування української організації військового типу «Українські Січові Стрільці», установчі збори якої відбулися 18 березня 1913 року. Зазначається, що в наступні роки Українські січові стрільці активно брали участь у військових операціях в складі австрійської армії, стали основою для створення Української Галицької Армії, брали активну участь у національно-визвольних змаганнях 1917-1921 років.

Ключові слова: державотворення, К. Трильовський, національно-визвольна ідея, самовизначення, соборність, Українські січові стрільці.

Формул: 0, рис.: 0, табл.: 0, бібл.: 12.

Abstract. The article examines the role and significance of the «Sich» riflemen in the Ukrainian state formation of the late 19th – early 20th centuries. It is noted that the «Sich» organization emerged against the background of the national movement in Austria-Hungary in the late 19th – early 20th centuries as a sports and fire organization at the initial stage, over time it turned into an influential military and patriotic structure that played an important role in the formation of Ukrainian statehood. The key role of K. Trylovsky in the process of founding and creating organizational principles for the functioning of the «Sich» movement is emphasized. It is emphasized that the first attempts to create the «Sich» took place at the end of the 19th century, and the organization's statutory documents were approved on March 8, 1900, which became the basis for the further legalization of the «Sich» movement in Ukrainian lands. It is noted that at first the main goal of the society's activities was to involve the population in firefighting training, gymnastics and cultural and educational projects, and members of the society could be individuals, regardless of gender, which was marked by an innovative approach in the activities of organizations of that time. The statutory tasks of the society are characterized, defining the fundamental idea of the equality of all people, which excluded any forms of discrimination. The idea of «sobornosty», which emphasized the national and spiritual unity of the entire Ukrainian people, is also emphasized. It is noted that the «Sich» movement gradually developed and established itself among Ukrainians thanks to the principles of democracy, equality and respect for human dignity. These principles were close in spirit to the population, which prompted them to join the «Sich». The transformation processes of the transformation of the «Sich» idea into the rifle one are reflected, with the definition of the factors that influenced them. This is primarily about the specifics of socio-political processes in the Western Ukrainian lands of this period and the inability to resolve the issue of Ukrainian self-determination only by peaceful, parliamentary means. In view of this, it is argued that the development of the «Sich» idea became the basis for the formation of the Ukrainian military-type organization «Ukrainian Sich Riflemen», the constituent assembly of which was held on March 18, 1913. It is noted that in the following years the Ukrainian «Sich» Riflemen actively participated in military operations as part of the Austrian army, became the basis for the creation of the Ukrainian Galician Army, and took an active part in the national liberation struggles of 1917-1921.

Keywords: state formation, K. Trylovsky, national liberation idea, self-determination, conciliarity, Ukrainian Sich Riflemen.

Formulas: 0, fig.: 0, tabl.: 0, bibl.: 12.

Постановка проблеми. Українські січові стрільці відіграли ключову роль у боротьбі за незалежність України. Цей військовий підрозділ був створений наприкінці XIX – на початку XX століття і втілював прагнення українського народу до власної державності та самовизначення. Сформовані переважно з молодих патріотів, стрільці боролися не лише за територіальну цілісність, а й за утвердження національної ідентичності. У часи Першої світової війни вони стали першою організованою військовою формацією, яка відкрито заявила

про необхідність створення незалежної України. Відзначаючись високим рівнем організації, професійною підготовкою та відданістю ідеї, Січові стрільці брали участь у важливих битвах, де проявляли хоробрість і військовий талант. Їхня діяльність стала потужним символом національного відродження та об'єднання навколо спільної мети. Завдяки їхній боротьбі було закладено фундамент для подальшого розвитку національно-визвольного руху, який триває й до сьогодні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанню ролі і значення

січового стрілецтва в українському державотворенні кінця XIX – початку XX ст. присвятили свої наукові праці такі учені як: Т. Андрусак, П. Арсенич, Л. Бойчук, Н. Вільчинська, М. Гуйванюк, А. Королько, І. Монолатій, А. Нагірняк, А. Сова, А. Француз, С. Церковник та інші. Водночас науковий інтерес до даної тематики постійно зростає, а тому постає потреба подальших комплексних напрацювань у цій сфері.

Формулювання цілей статті.

Метою статті є дослідження ролі і значення січового стрілецтва в українському державотворенні кінця XIX – початку XX ст.

Виклад основного матеріалу дослідження. На тлі підйому національного руху серед народів, які проживали в Австро-Угорщині, наприкінці XIX – початку XX століття почали з'являтися організації різнопланового спрямування. Основною метою їхньої діяльності було формування готовності своїх прихильників до майбутньої боротьби за незалежність і створення власної державності. Особливо активною в цьому напрямі була організація пожежно-гімнастичних товариств «Січ», які з плином часу трансформувалися в могутню військово-патріотичну організацію, що справила потужний вплив на українське державотворення в наступні роки.

Зауважимо, що правову основу для функціонування громадських організацій на території Австро-Угорщини забезпечував Закон «Про товариства» від 15 листопада 1867 року [3, с. 169]. Цей документ визначав громадські організації як добровільні об'єднання, які не повинні мати політичних цілей, а зосереджуватися на культурних, соціальних та благодійницьких завданнях. Для створення організації потрібно було повідомити державну владу та подати на затвердження статут, у якому прописувалися мета роботи, засоби діяльності та географічна сфера впливу. Разом із тим закон передбачав право держави здійснювати контроль над такими об'єднаннями. У Галичині, де управлінські функції були зосереджені в руках польських чиновників, налаштованих вороже до будь-яких проявів

українського національного життя, це право контролю часто використовувалося для перешкоджання діяльності українських організацій [8, с. 99].

Зародженню руху «Січей» передувала значна підготовча діяльність, ініційована його засновником К. Трильовським. Його ідейно-політичні переконання мали істотний вплив на формування характеру та спрямування діяльності січових товариств. У 1899-1900 рр. К. Трильовський проходив практику в юридичних канцеляріях Снятина та Коломиї. Його регулярно запрошували до участі в зборах читалень, народних вічах та інших громадських заходах [11, с. 12-13]. Він активно виступав на захист селян перед місцевими органами влади, що допомогло йому набути значного авторитету серед селянства. Це, у свою чергу, створило сприятливий ґрунт для поширення його ідей і реалізації політичних задумів [1, с. 127].

Перші спроби створення «Січі» датуються зимою 1899–1900 років у селі Устя над Прутом, де, за його словами, допомогу в організації надавав місцевий селянин Д. Солянич. К. Трильовський склав статут для заснування січового товариства та представив його на затвердження до Галицького намісництва. При створенні цього документу він спирався на статuti польських і українських організацій «Сокіл», що легально функціонували в Галичині. Однак намісництво відмовило в затвердженні статуту, посилаючись на пункт щодо використання членами товариства відзнак, який вимагав окремого дозволу. Враховуючи польський склад адміністрації Галичини, отримання дозволу на носіння української символіки виявилось неможливим.

Попри першу невдачу, К. Трильовський невдовзі подав на розгляд новий статут для товариства «Січ» у селі Завалля. Він виключив зі статуту спірний пункт щодо відзнак, і цей варіант був затверджений 8 березня 1900 р. [9, с. 49]. Таким чином було закладено основу для подальшого розвитку січового руху.

Статут товариства «Січ» складався з 22 статей, у яких чітко сформульовано

завдання та основні напрямки його діяльності. Головна мета організації полягала у розвитку фізичної культури, спортивних заходів і просвіти серед його членів. Товариство прагнуло досягнути цієї цілі через активність у протипожежній справі, гімнастиці та культурно-освітніх проектах. У четвертій статті статуту підкреслювалося, що членами товариства могли бути виключно миряни, незалежно від статі [6, с. 113]. Це рішення, прийняте К. Трильовським, було досить революційним і пояснювалося тим, що духовенство, займаючи керівні посади в багатьох українських організаціях, зазвичай призводило до їх стагнації через пасивність. Таким чином, важливим нововведенням стало зрівняння прав чоловіків і жінок, що мало значний вплив на розвиток українського національного руху.

Відповідно до положень статуту, найвищим керівним органом товариства були Загальні збори, що проводилися раз на рік. Січова старшина, яка включала представників з традиційними козацькими титулами – кошового, осавула, обозного, писаря, скарбника та чотирьох четарів, мала засідати щомісяця. Під час загальних зборів заслуховувалися звіти старшини про виконану протягом року роботу. Статут закріплював ключові принципи демократії: кожен член товариства мав право виступати з промовою, пропонувати ідеї для розгляду, а також висувати свою кандидатуру чи обирати інших до складу старшини.

Для вирішення конфліктів між старшиною та членами товариства, статут передбачав скликання «мирового суду», який складався з трьох суддів: двох – призначених кожною зі сторін, та третього, обраного за взаємною згодою. Така організація відображала демократичний характер управління в товаристві, спрямований на забезпечення справедливості та рівноправності [5, с. 264].

Потрібно відзначити, що статут пожежно-гімнастичного товариства «Січ» успадкував та інтерпретував в сучасному ключі найкращі традиції Запорозької Січі, яка вирізнялася духом рівності,

справедливості й поваги до колективних норм та правил. К. Трильовський, натхненний польським і чеським сокільськими рухами, адаптував їхні організаційні моделі до українських умов. Зокрема, у «Січах» акцент робився на вихованні таких особистісних і соціальних цінностей, як висока культура, справедливість, взаємна повага та самоповага. Основою ідеєю було визнання рівності всіх людей незалежно від їхнього соціального, культурного чи національного походження або релігійних переконань. Особливо підкреслювалося, що концепція рівності виключала будь-які форми утисків і дискримінації. Одним із головних завдань організації було об'єднання населення на принципах взаємоповаги й рівноправності.

Іншим важливим чинником функціонування «Січей» була ідея соборності, яка передбачала утвердження національної та духовної єдності. Вона акцентувала на необхідності тіснішої співпраці між галичанами, буковинцями та наддніпрянськими українцями. Не менш важливим аспектом діяльності січових товариств була просвітницька місія: поширення передових наукових знань серед членів організації, виховання культури свободи віросповідання та формування здатності критично мислити й обстоювати власні переконання.

Поступово січовий рух набув потужного розвитку і поширився на інші українські землі. Закладені в січовому статуті принципи демократизму, рівноправності та поваги до людської гідності стали потужним магнітом для українського селянства, заохочуючи його вступ до лав організації. Особливе значення для підтримки української національної ідентичності населення в умовах відсутності державності мало використання січовиками традиційного народного одягу своїх регіонів [10, с. 164]. Відсилання К. Трильовського до символіки козацької старшини та включення національних кольорів у товариські відзнаки піднімали рівень національної свідомості селян-січовиків

до якісно нового рівня. Поява та успішний розвиток перших січових товариств засвідчили, що ці організації стали відповіддю на реальні потреби свого часу та зайняли важливе місце в українському національно-визвольному русі початку ХХ століття.

У квітні 1908 року, за ініціативи К. Трильовського, для подальшої координації січового руху було створено «Головний січовий комітет» (ГСК). Головою комітету було обрано самого К. Трильовського, його заступником став І. Сандуляк, а посада секретаря дісталася І. Чупрею. Основне завдання ГСК полягало у тому, щоб представляти інтереси всіх «Січей» та координувати їх діяльність. Комітет утримував канцелярію, яка займалася вирішенням усіх організаційних питань.

1 грудня 1912 року у Львові було засновано «Український січовий союз», який виконував роль координаційного центру для всіх галицьких січових товариств. Очолював організацію К. Трильовський [2, с. 21]. Новостворена структура функціонувала на основі затвердженого статуту. Основною метою «Українського січового союзу» було запобігання розколів у січовому та стрілецькому русі, а також сприяння їх поширенню та здійснення контролю за діяльністю. Для виконання цих завдань використовувалися інструменти у вигляді Січових з'їздів, Крайової січової ради та Генеральної старшини.

Крайова січова рада включала до свого складу повітових отаманів і членів Генеральної старшини. Рада збиралася щороку восени для звітування про стан січового руху та формування планів подальшої діяльності.

Генеральну січову старшину обирали щороку восени. До її складу входили: генеральний отаман, осавул, писар, скарбник, обозний, два четарі і двоє заступників на випадок виходу когось із членів. Рішення старшини були чинними лише за присутності щонайменше чотирьох із семи членів. У разі рівності голосів остаточне рішення приймав головуєчий [12, с. 124–125].

Розвиток січової ідеї з часом привів до її трансформації у стрілецьку, що в свою чергу стало підґрунтям для формування українських парамілітарних організацій «Українські Січові Стрільці». У 1913 – середині 1914 років саме осередки «Січі» стали базою для цього процесу. Зокрема, Січовий Союз, який координував діяльність січових товариств, у січні 1913 року підготував і подав на схвалення влади статут для нових стрілецьких організацій. Але цей процес не був простим: через спротив місцевої адміністрації, яка складалася переважно з поляків, документ двічі відхиляли. Лише після того, як К. Трильовський переклав українською мовою статут аналогічного польського товариства «Стрелець» і подав його до Галицького намісництва, дозвіл на створення «Січових Стрільців» було остаточно надано. На основі затвердженого статуту 18 березня 1913 року пройшли перші установчі збори цієї організації, що ознаменували появу першого легального українського стрілецького товариства.

З початком Першої світової війни у 1914 році настав новий етап практичної боротьби за реалізацію національних ідей і прагнень, які раніше видавалися доволі віддаленими. В умовах тогочасної міжнародної кризи 30 липня 1914 року керівники українських стрілецьких організацій провели нараду, під час якої було прийнято рішення про створення спеціального Стрілецького комітету.

Вже 2 серпня 1914 року провідні українські політики ініціювали створення міжпартійної структури – Головної Української Ради. Її програмна мета полягала у проголошенні незалежної української держави на території Наддніпрянської України та забезпеченні національно-територіальної автономії українських земель у складі Австро-Угорщини.

Для формування військових підрозділів українських добровольців 4 серпня 1914 року у Львові була створена Головна бойова управа, яка стала організаційним та керівним центром для майбутнього українського війська. Уже 6

серпня того ж року Головна українська рада звернулася до народу із закликом долучатися до лав Українських січових стрільців для боротьби за незалежність України. Наступного дня, 7 серпня, Українська бойова управа оприлюднила рішення про об'єднання всіх стрілецьких структур в єдину організацію під назвою «Українські січові стрільці».

Основною метою цього об'єднання було проголошено необхідність спільної боротьби за визволення українців від іноземного панування, а також забезпечення їхніх прав і свобод [4, с. 83]. Ідеї січового руху швидко набули популярності серед населення, що сприяло масовому бажанню вступити до лав січовиків. У перші дні воєнних подій близько 28 000 осіб висловили готовність приєднатися до формування. Проте австрійська влада дозволила створити лише один полк Українських січових стрільців загальною чисельністю близько 2 500 осіб.

Організаційна структура легіону Українських січових стрільців формувалася поступово впродовж 1914–1916 років, при цьому орієнтувалися на імперські військові стандарти. До складу легіону входило два батальйони та один напівбатальйон, що забезпечувало відносну стабільність і функціональність цієї військової одиниці [7, с. 38].

У світлі складного становища Австрійської армії на фронті 10 вересня 1914 року командування Легіону Українських січових стрільців взяло на себе відповідальність за оборону Карпатських перевалів. Діючи в межах 129-ї та 130-ї бригад Австрійської армії, стрільці неодноразово вступали у запеклі сутички з противником. Яскравим прикладом такого протистояння стали бої за Маківку проти російської армії. У цих боях Легіон проявив себе як незламний і високопрофесійний підрозділ, здатний ефективно протистояти добре озброєним силам противника. З часом Українські січові стрільці утвердилися як повноцінна бойова одиниця, якій вдалося зупинити наступ російських військ, що прагнули перейти через Карпатський хребет. Ці дії

суттєво вплинули на подальший перебіг військових подій [7, с. 52–53].

23 липня 1915 року Легіон відвідав спадкоємець австрійського престолу Карл Габсбург. Він провів огляд сотні стрільців і особисто нагородив багатьох із них військовими відзнаками. Командування Легіону звернулося до Карла Габсбурга з проханням про реорганізацію Легіону в полк Українських січових стрільців як окрему військову формацію у складі імперської армії. Уже 9 серпня 1915 року австро-угорське командування офіційно затвердило створення на базі Легіону першого полку УСС чисельністю 1700 осіб [7, с. 54].

Згодом Українські січові стрільці неодноразово брали участь у воєнних операціях у складі Австрійської армії, зміцнюючи свою репутацію як боєздатна та віддана військова сила.

У період 1917–1920 років Українські січові стрільці активно долучилися до подій національно-визвольної революції, спрямованих на створення боєздатного війська для майбутньої української держави. 19 листопада 1917 року було ініційовано формування нового національного військового підрозділу – Галицько-Буковинського куреня січових стрільців. Протягом двох років це військове формування виросло до рівня цілого корпусу армії Української Народної Республіки на чолі з Є. Коновальцем. Корпус брав активну участь у бойових діях проти армії більшовиків, охороняв Центральну Раду, підтримував національний дух серед сил гетьмана П. Скоропадського та всіляко сприяв відновленню УНР [7, с. 78]. Стрільці стали тією силою, яка втілювала ідею єдності та незалежності України.

Восени 1918 року, скеровуючи свої дії відповідно до міжнародно-політичних змін, зокрема розпаду Австро-Угорщини після її поразки у Першій світовій війні, Українські січові стрільці спрямували зусилля на формування об'єднаних українських збройних сил. Основою цього процесу став Легіон Українських січових стрільців. Після проголошення

Українською Національною Радою у жовтні 1918 року відновлення Української Держави в Галичині, Буковині та Закарпатті, полк УСС став базою для створення майбутньої Української Галицької Армії.

Січові стрільці стали ядром 125-тисячної Галицької армії, яка в період із листопада 1918 до липня 1919 років героїчно воювала проти Польщі й Королівської Румунії за контроль над Східною Галичиною та Буковиною. Після відступу за річку Збруч бригада УСС разом із усією УГА продовжувала боротьбу на фронті проти більшовиків, беручи участь в обороні Києва та Одеси. У серпні 1919 року разом з об'єднаними силами Директорії УНР Галицька армія звільнила Київ від більшовицьких військ [7, с. 80–81].

Висновки. Українські січові стрільці відіграли значну роль в українському державотворенні кінця XIX – початку XX ст. Зародження ідеї січового стрілецтва було тісно пов'язано з розвитком і зростанням української національної свідомості серед широких верств населення. Створення самостійної української держави стало ключовим завданням для найактивнішої частини українського суспільства, особливо для тих, хто здобули

досвід у рамках діяльності січових товариств. Діяльність товариств спиралася на найкращі демократичні традиції Запорозької Січі, до яких належали принципи рівноправності, справедливості й свободи. Особлива увага приділялася ідеї єдності і соборності України, боротьбі українського народу за свої права й свободи.

Об'єднавши найкращі сили, які були палко віддані ідеї відродження державності та єдності, Українські січові стрільці постали як унікальний воєнно-політичний організм, у середовищі якого невпинно шукали найефективніші шляхи досягнення цієї мети. Результати цієї діяльності мали вагомий позитивний вплив на подальший розвиток українського національного руху. Героїзм січових стрільців і їхня самопожертва стали фундаментом для формування Української військової організації, появи українських націоналістів, Української повстанської армії та інших військових формувань наступних років. Вони на практиці реалізували прагнення українців щодо створення єдиної соборної незалежної держави, розбудови професійної армії, здатної ефективно протистояти агресивним планам сусідніх держав.

Література:

1. Андрусяк Т. Правові погляди Кирила Трильовського. *Вісник Львівського університету*. Серія: юридична. 2000. Випуск 35. С. 125–134.
2. Арсенич П. Засновник «Січі» Кирило Трильовський. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2000. 76 с.
3. Бойчук Л. Парламентська діяльність Кирила Трильовського (1907–1918 рр.). *Вісник Прикарпатського університету*. Історія. 2012. Вип. 22. С. 166–172.
4. Вільчинська Н. П. Мілітарні настрої у Східній Галичині напередодні Першої світової війни (на прикладі діяльності українських товариств «Січ»). *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2017. Вип. 48. С. 81–83.
5. Гуїванюк М. Січовий рух у Галичині й на Буковині початку XX ст. у загальнослов'янському контексті. *Проблеми слов'янознавства*. 2005. Вип. 55. С. 253–268.
6. Королько А. З. Козацькі традиції і символіка у січовому русі Покуття початку XX ст. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*/2011. вип. XXXI. С. 112–117.
7. Монолатій І. Українські легіонери: Формування та бойовий шлях Українських Січових Стрільців, 1914–1918 рр. Київ: Темпора, 2008. 88 с.
8. Нагірняк А. Кирило Трильовський у національно-визвольному русі Галичини (кінець XIX – перша половина XX ст.). *Воєнна історія України. Галичина та Закарпаття*: зб. наук. праць за матеріалами Всеукр. наук. військово-історичної заочної конф. (5, 6 червня 2014 р.) /Нац. військово-історичний муз. України. Київ, 2014. С. 98–101.
9. Нагірняк А. Я. Кирило Трильовський – організатор січового руху у Галичині (кін. XIX – поч. XX ст.). *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Держава та армія. 2014. № 784. С. 46–51.
10. Сова А. Актуальні питання вивчення символіки українських молодіжних організацій Галичини кінця XIX – першої третини XX ст. *Український визвольний рух*: наук. зб. 2007. Збірник 9. С. 157–180.

11. Француз А. Й. Українське питання в політичній діяльності Кирила Трильовського. *Legal Bulletin*. 2023. № 3(9). С. 10–16.

12. Церковник С. І. Історико-правові засади становлення та функціонування українських наукових, громадських та культурно-освітніх інституцій Східної Галичини у 1848–1939 рр.: монографія. Львів: Галицька видавнича спілка, 2020. 148 с.

References:

1. Andrusiak T. Legal views of Kyrylo Trylovsky. *Visnyk Lvivskoho universytetu*. Seria: yurydychna. 2000. Vyp. 35. S. 125–134.

2. Arsenych P. Founder of “Sich” Kyrylo Trylovsky. Ivano-Frankivsk : Lileia-NV, 2000.

3. Bojchuk L. Parliamentary activity of Kyrylo Trylovsky (1907–1918). *Visnyk Prykarpatskoho universytetu. Istorii*. 2012. Vyp. 22. S. 166–172.

4. Vilchynska N. P. Military moods in Eastern Galicia on the eve of the First World War (on the example of the activities of the Ukrainian “Sich” societies). *Naukovi pratsi istorychnoho fakultetu Zaporizkoho natsionalnoho universytetu*. 2017. Vyp. 48. S. 81–83.

5. Hujvaniuk M. The Sich movement in Galicia and Bukovina at the beginning of the 20th century in a pan-Slavic context. *Problemy slovianoznavstva*. 2005. Vyp. 55. S. 253–268.

6. Korolko A. Z. Cossack traditions and symbolism in the Sich movement of Pokuttya at the beginning of the 20th century. *Naukovi pratsi istorychnoho fakultetu Zaporizkoho natsionalnoho universytetu*. 2011. Vyp. 31. S. 112–117.

7. Monolatij I. Ukrainian legionnaires: Formation and combat path of the Ukrainian Sich Riflemen, 1914–1918. Kyiv : Tempora, 2008.

8. Nahirniak A. Kyrylo Trylovsky in the national liberation movement of Galicia (late 19th – first half of the 20th century). In: *Voienna istoriia Ukrainy. Halychyna ta Zakarpattia* : zb. nauk. prats za materialamy Vseukr. nauk. viiskovo-istorychnoi zaochnoi konf. (5–6 chervnia 2014 r.). Kyiv, 2014. S. 98–101.

9. Nahirniak A. Kyrylo Trylovsky – organizer of the Sich movement in Galicia (late 19th – early 20th century). *Visnyk Natsionalnoho universytetu “Lvivska politehnika”*. Derzhava ta armiia. 2014. Vyp. 784. S. 46–51.

10. Sova A. Current issues in the study of the symbolism of Ukrainian youth organizations of Galicia in the late 19th – first third of the 20th century. *Ukrainskyi vyzvolnyi rukh : nauk. zb.* 2007. Vyp. 9. S. 157–180.

11. Frantsuz A. J. The Ukrainian Question in the Political Activities of Kyrylo Trylovsky. *Legal Bulletin*. 2023. Vyp. 3 (9). S. 10–16.

12. Tserkovnyk S. I. Historical and legal principles of the formation and functioning of Ukrainian scientific, public, and cultural and educational institutions of Eastern Galicia in 1848–1939 : monohrafiia. Lviv : Halytska vydavnycha spilka, 2020.

Стаття надійшла до друку 10 лютого 2026 року